

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

Poliisiammattikorkeakoulun lausunto Oikeusministeriön Oikeuslaitostyöryhmän alustavasta toimenpide-ehdotuksesta (Toimenpide nro. 1)

Poliisiammattikorkeakoulu ei kannata alustavaa toimenpide-esitystä. Poliisi-ammattikorkeakoulu suhtautuu kielteisesti työryhmän esitykseen, jonka mukaan syyttäjä toimisi tutkinnanjohtajana muissa kuin yksinkertaisissa rikos-asioissa. Seuraavassa esitetään tarkemmat perusteet asiaan.

Voimassa oleva lainsäädäntö (Esitutkinta- ja pakkokeinolaki ym.) mahdollistaa jo nyky muodossaan tiiviin esitutkintayhteistyön poliisin ja syyttäjän välillä. Järjestelmä on kansainvälisestikin arvioituna ainutlaatuinen, mutta se on osoittanut tehokkuutensa ja toimivuutensa käytännössä. Esitutkinta-ammattilaisen ja rikosprosessiammattilaisen yhteistyö toimii ja rikosvastuu toteutuu varsin tehokkaasti. Hyvänä esimerkkinä toimivasta yhteistyöstä on henkirikosten selvitysprosentit sekä niihin liittyvä rikosvastuun toteutuminen.

Työryhmän esittämä nykytilan kuvaus ja tavoite eivät täysin vastaa sitä, miten poliisin ja syyttäjän yhteistyö käytännössä toimii. Vakaviin rikoksiin liittyvien lisätutkintapyyntöjen yleisyys olisi hyvä selvittää hieman tarkemmin. Samalla tulisi selvittää myös se, missä vaiheessa rikosprosessia näitä lisätutkintapyyntöjä esitetään. Tiedossa on, että käräjä- ja hovioikeusvaiheessa puolustuksen on mahdollista esittää erilaisia väitteitä ja vaihtoehtoisia tapah-tumakulkuja, joiden todenperäisyyttä poliisin pyydetään tutkimaan kesken oikeudenkäynnin. Näihin tilanteisiin syyttäjän tutkinnanjohtajuudella ei olisi vaikutusta. Mikäli syyttäjä pyytää lisätutkintaa syyteharkinnan aikana, niin silloin syyttäjä ei ole tunnistanut lisätutkinnan tarvetta esitutkintayhteistyön aikana. Tällöin pitäisi arvioida mm. sitä, miten hyvin esitutkintayhteistyö on toiminut esitutkinnan aikana. Käytännössä nykyisen esitutkintayhteistyön pitäisi riittää takaamaan, huomioimaan ja estämään kaikki ennakoitavissa olevat lisätutkintapyyntöt.

Poliisiammattikorkeakoulun lakisääteinen tehtävä on määritelty Laki Poliisi-ammattikorkeakoulusta (30.12.2013/1164) 2 §:ssä, jonka mukaan Poliisi-ammattikorkeakoulun tehtävänä on:

1) antaa sisäisen turvallisuuden alalla tutkimukseen ja sivistyksellisiin lähtö-kohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja johtamistehtäviin sekä tukea yksilön ammatillista kasvua ja edistää elinikäis-tä oppimista;

2) harjoittaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä, joka palvelee poliisitoiminnan ja sisäisen turvallisuuden suunnittelua ja kehittämistä sekä Poliisiammattikorkeakoulun opetusta.

Tehtäviään hoitaessaan Poliisiammattikorkeakoulu tekee yhteistyötä poliisin kansallisten ja kansainvälisten sidosryhmien kanssa.

Käytännössä Poliisiammattikorkeakoulu järjestää tutkinto- ja täydennyskoulusta.

Tutkintokoulutuksella tarkoitetaan poliisin miehistötehtäviin valmistavaa 180 opintopisteen laajuista AMK-tutkintoa ja poliisin päällystötehtäviin valmistavaa 120 opintopisteen laajuista YAMK-tutkintoa. Täydennyskoulu-tuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä virassa olevien poliisimiesten ammatillisen osaamisen kehittämistä. Tähän sisältyy myös alipäällystön erikoistumisopinnot, jonka laajuus on 45 opintopistettä.

Poliisin AMK-tutkinnon pääsykoe sisältää mm. soveltuvuusarvion. Tällä pyritään varmistamaan osittain sitä, että koulutettava opiskelija soveltuu poliisin vaativaan ammattiin. Nykyinen koulutusmalli on ns. yleispoliisitutkinto, mikä tarkoittaa sitä, että valmistuva opiskelija pystyy työskentelemään sekä valvonta- ja hälytystoiminnan että rikostorjunnan miehistötehtävissä. Tärkeänä todettakoon, että valvonta- ja hälytystoiminnan tehtävistä suuri osa liittyy erilaisiin esitutkinta-asioihin.

AMK-koulutukseen sisältyy mm. rikosoikeutta, rikosprosessioikeutta sekä esitutkintaa ja pakkokeinoja. Poliisitoiminnan oikeudellisen perusteen laajuus on 12 opintopistettä, mistä rikos- ja rikosprosessioikeuden osuus on 6,5 opintopistettä. Lisäksi esitutkintasäännösten ja pakkokeinojen opetukseen on varattu yhteensä 18 opintopistettä. Eli jo pelkästään AMK-tutkintoon sisältyy enemmän esitutkintaan ja pakkokeinojen käyttöön liittyvää rikosasioiden opetusta, kuin mitä sisältyy esimerkiksi yliopistotasoiseen oikeustieteen maisteri -tutkintoon. AMK-tutkinnon opetukseen sisältyy juridiikan ohella keskeisesti myös tutkintataktisten asioiden opetusta sekä jonkin verran johtamista, jotta opiskelija osaa toimia operatiivisen poliisitoiminnan johtamisjärjestelmän miehistötehtävissä.

AMK-tutkinnolla ja poliisityössä hankitulla käytännön kokemuksella ja sitä kautta osaamisen karttumisella luodaan pohjaa mahdolliselle päällystötehtäväkoulutukseen eli YAMK-koulutukseen hakeutumiselle. Koulutukseen hakeutuminen sisältää AMK-tutkinnon tavoin soveltuvuuden arvioinnin. Osa on suorittanut tätä ennen alipäällystön erikoistumisopinnot tai vanhamuotoisen alipäällystötutkinnon. Pääsääntöisesti tällaisilla henkilöillä on jo johtamiskokemusta operatiivisesta poliisitoiminnasta, mistä on hyötyä päällystökoulutuksessa. YAMK-tutkinto valmistaa opiskelijoita mm. yleisjohtajan ja tutkinnanjohtajan sekä uusimpana toimena tiedustelujohtajan tehtäviin. Tutkinnon syventäviin opintoihin sisältyy keskeisesti valvonta- ja hälytystoiminnan sekä rikostorjunnan substanssiasioita unohtamatta kuitenkin johtamista, joka on keskeinen osa-alue, jotta koulutuksesta valmistuva onnistuu tutkinnanjohtajan tehtävissä. Muissa korkeakoulututkinnoissa ei huomioida näitä poliisitoimintaan liittyviä osa-alueita vastaavalla tavalla.

Tutkinnanjohtajuus vaatii mm. esitutkinta- ja pakkokeinolain, tutkintavankeuslain, rikosoikeudenkäyntilain, julkisuuslain (sisältäen oikeudenkäyntijulkisuuden) sekä poliisihallinnon sisäisten ohjeiden ja määräysten tuntemuksen. Lisäksi tutkinnanjohtajan on hallittava työtehtäviin liittyvät tietojärjestelmät. Tutkinnanjohtajilla pitää olla osaamista tutkintataktisista asioista, näytön

hankinnasta ja ylipäättään todistelusta. Lisäksi tutkinnanjohtajilla pitää olla asajohtajuuden ohella osaamista päivittäistoiminnan sekä vaativien tilanteiden johtamisesta, jossa henkilöstö- ja prosessijohtaminen korostuu entisestään.

Tutkinnanjohtajan on lisäksi hallittava poliisitutkintaan ja rikostiedusteluun liittyvät säännökset. Poliisitutkintaa käytetään yleisnimityksenä useille poliisille lainsäädännössä määritellyille tehtäville, jotka eivät ole esitutkintaa. Poliisilla on näihin tehtäviin edellytettävä erityisosaaminen. Laajoissa poliisitutkinnoissa sovelletaan vastaavaa tutkinnanjohtajajärjestelmää kuin esitutkinnassa. Poliisi- ja esitutkintaa saatetaan toteuttaa yhtäaikaaisesti, jolloin molemmat tutkinnat on tarkoituksenmukaista pitää saman johdon alaisuudessa. Poliisin tehtävänä on rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen. Rikostiedustelu on keskeisessä roolissa rikosten estämisessä ja paljastamisessa. Rikostiedustelua toteutetaan sekä itsenäisenä toimintona että rinnakkain esitutkinnan kanssa. Rikostiedustelusta vastaa päällystövirassa oleva tiedustelujohtaja. Poliisitutkinnan tavoin rikostiedustelua ja esitutkintaa voidaan toteuttaa saman johdon alaisuudessa.

Poliisin operatiivinen kenttätoiminta perustuu kenttäjohtamisjärjestelmään. YAMK-tutkinnossa opiskelijat saavat hyväksytyin opintosuorituksen jälkeen yleisjohtajalisenssin, joka oikeuttaa toimimaan johto-/tilannekeskuksessa yleisjohtajana. Yleisjohtajan tehtäviin liittyy olennaisesti esitutkinta- ja pakko-keinopäätösten tekeminen. Yleisjohtaja toimii usein tutkinnanjohtaja esitutkinnan alkuvaiheessa. Johtovastuun siirtyminen yleisjohtajalta uudelle tutkinnanjohtajalle vaatii erillisiä toimenpiteitä eikä niitä ole tarkoituksenmukaista käsitellä tässä lausunnossa syvällisemmin. Rikostutkinnan johtamisjärjestelmää ollaan parhaillaan kehittämässä. Tarkoitus on selkeyttää operatiivista poliisitoimintaa ja sen johtosuhteita erityisesti rikostorjunnassa.

Poliisiammattikorkeakoulu kouluttaa suurimman osan poliisin päällystövirassa olevista tutkinnanjohtajista. Voimassa olevaan YAMK-tutkinnon opetus-suunnitelmaan sisältyy mm. Tutkinnanjohtaminen (10 op), Pakkokeinojen johtaminen (6 op) sekä Vaativa tutkinnanjohtaminen (4 op) opintojaksot, jotka antavat varsin hyvät valmiudet päällystötehtäviin. Tarkennuksena todettakoon, että Pakkokeinojen johtaminen opintojaksolla käsitellään myös poliisin tiedonsaantioikeutta sekä poliisin salaisia pakko- ja tiedonhankintakeinoja. Missään muussa korkeakoulututkinnossa näitä asioita ei huomioida vastaavalla tavalla.

Poliisiammattikorkeakoulu järjestää tutkinnanjohtajille tarkoitettua ammatillis-täydennyskoulusta. Näihin varataan yleensä sidosryhmille koulutuspaikkoja. Syyttäjälaitos on poliisin keskeinen sidosryhmä ja sille varataan pääsääntöisesti koulutuspaikkoja. Salaisten pakko- ja tiedonhankintakeinojen osalta pakkokeinolaissa määritellään pidättämiseen oikeutetun virkamiehen ja tuomioistuimen ohella ns. kolmas päätöksentekotaso - Salaiseen tiedonhankintaan erityisen koulutuksen saanut pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tähän liittyy muutama erillinen salaisiin pakko- ja tiedonhankintakeinoihin liittyvä toimivaltuus, jotka ovat kirjattu samansisältöisesti sekä poliisi- että pakkokeinolaissa riippuen siitä, ollaanko estämässä, paljastamassa vai selvittämässä rikoksia. Näissä tehtävissä toimiminen vaatii Poliisihallituksen hyväksymän erilliskoulutuksen ja tehtävämääräyksen. Kohderyhmään kuuluvat sellaiset tutkinnanjohtajat, joilla on käytännön kokemusta salaisten pakko- ja tiedonhankintakeinojen käytöstä.

Työryhmän esittämissä tavoitteissa todetaan muun muassa, että esitutkinta-viranomaisen sijasta syyttäjä käyttää pakkokeinoja, koska se on lainkäyttöä eikä sovi hallintoviranomaisten tehtäväksi. Tämä vaikuttaa varsin erikoiselta toteamukselta ensinnäkin siksi, että jo nykyisessä pakkokeinolaissa on erittäin täsmällisesti määritelty, kuka päättää mistäkin eikä asiassa ole ilmennyt epäselvyyttä.

Pakkokeinojen käytöllä ei ole eroa, käytetäänkö niitä yksinker-taisissa ja rutiininomaisissa tai muissa rikostapauksissa.

Edelleen tuorein 1.10.2023 voimaan tullut lakiuudistus paransi yhteistyötä syyttäjän kanssa pakkokeinoasioissa. Syyttäjiä koskeva salassapitosäännös-ten uudistaminen helpotti erityisesti salaisten pakkokeinojen käyttöön liitty-vää vuoropuhelua poliisiin ja syyttäjän välillä, vaikkakin varsin harvalla syyttä-jällä on näistä toimivaltuuksista syvällistä asiantuntijuutta.

Rikosten esitutkintaa keskeisesti sääntelevät esitutkintalaki (449/1987) ja pakkokeinolaki (450/1987) tulivat voimaan vuoden 1989 alusta. Poliisilaki (493/1995) tuli voimaan lokakuun 1995 alussa. Laki sisälsi säännökset mm. poliisin tiedonhankinnasta rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittä-misessä. Uudistettaessa rikosasioiden oikeudenkäyntimenettely alioikeuk-sissa vuonna 1997 esitutkintalakiin tehtiin useita muutoksia. Tuolloin muun ohessa säädettiin, että asia on esitutkinnassa valmisteltava siten, että todis-telu voidaan ottaa vastaan pääkäsittelyssä yhdellä kertaa. Tutkinnanjohtajilla tulee olla osaamista syyttäjän tehtävien keskeisestä toimivaltuuslaista. Mer-kittävimpiä pakkokeinolain uudistuksia oli salaisten pakkokeinojen ottaminen käyttöön vuonna 1995 säädetyllä lailla. Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisila-kiin on tehty useita uudistuksia tämän jälkeenkin, josta viimeisimmät tulivat voimaan 1.10.2023. Edellä jo todettiin, että tässä viimeisimmässä uudistuk-nessa syyttäjän toimivaltuuksia lisättiin mm. pakkokeinoasioissa, joka paran-taa entisestään toimivaa esitutkintayhteistyötä poliisin tutkinnanjohtajien kanssa.

Poliisin toimivaltuussäännösten kehittämisessä on laillisuusvalvojen ratkai-sujen lisäksi otettava huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisut sekä Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet. Ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien suojaamiseksi tehtyyn yleissopimukseen (SoPS 19/1990; jäljempänä EIS) liittyminen korostaa asianosaisten oikeuksia rikostutkinnan yhteydessä ja yleisemmin toimenpiteiden kohteeksi joutuvien henkilöiden oi-keuksia poliisin toimivaltuuksien käyttämisen yhteydessä. Poliisi huomioi toiminnassa omaan toimintaansa liittyviä laillisuusvalvontaratkaisuja ja voi-daan todeta, että poliisi huomioi hyvin perus- ja ihmisoikeusasiat omassa toiminnassaan.

Poliisin tutkintokoulutukseen (AMK- ja YAMK-tutkinto) sisältyy varsin laajasti tutkijan ja tutkinnanjohtajan työhön liittyvää toimivaltuuksien, tutkintataktisten asioiden sekä johtamisen opetusta. AMK- ja YAMK-tutkinnon opetussuunni-telmaa päivitetään säännöllisesti mm. sen varmistamiseksi, että opetussisäl-löt vastaavat työelämän tarpeita. Tutkinnanjohtamiseen liittyviä asioita on opetettu poliisissa vuosikymmeniä. Poliisiopisto muuttui Poliisiammattikor-keakouluksi vuonna 1998, jolloin poliisipäällystön virkatutkinto muuttui AMK-tasoiseksi poliisipäällystötutkinnoksi (PPT). Poliisin johtamiskoulutus siirtyi Espoosta Tampereelle samalla, kun Poliisikoulu ja Poliisiammattikorkeakou-lu yhdistivät vuonna 2008. Poliisin koulutusrakennuudistus astui voimaan vuonna 2014, jolloin poliisin perustutkinto muuttui AMK-tutkinnoksi ja pääl-lystötehtäviin valmistava johtamiskoulutus muuttui YAMK-tasoiseksi tutkin-noksi.

AMK-tasoisien poliisipäällystö tutkinnon (PPT1 - PPT17) on suorittanut varo-vastikin arvioituna vähintään 400 poliisimiestä. Poliisin koulutusrakennuudistuksen jälkeen YAMK-tutkinnon (YAMK2016 - YAMK2023) on tähän mennessä suorittanut noin 200 poliisimiestä. Operatiivisessa poliisitoimin-nassa toimii tällä hetkellä useita satoja poliisin oman koulutusputken suorit-taneita päällystön edustajia yleisjohtajina ja tutkinnanjohtajina.

Voimassa olevassa hallitusohjelmassa on määritelty operatiivisen poliisitehtävissä olevien poliisien määrä 8000 ennen hallituskauden päättymistä. Hallitusohjelmakirjaus on huomioitu mm. AMK- ja YAMK-tutkinnon aloituspaikkamäärien lisäyksenä.

Ruotsissa syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana muiden kuin yksinkertaisten rikosasioiden osalta. Työryhmän esityksessä on varsin paljon samoja elementtejä. Esitutkinta ja Pakkokeinot teoksessa (2020, s. 139) todetaan mm. seuraavaa:

" Tutkinnanjohtajan johtamistehtäviä ei sen paremmin Suomen kuin esikuvana olleen Ruotsinkaan lainsäädännössä tarkoin säännellä. Laissa tyydytään ainoastaan mainitsemaan ne asiat, joista tutkinnanjohtajan on tehtävä päätökset. Tutkinnanjohtajan tehtävänä on määrätä tutkinnan suuntaamisesta ja toteuttamisesta. Hän vastaa viime kädessä siitä, mihin toimenpiteisiin ryhdytään ja mihin ei. Hän vastaa periaatteessa myös siitä, millä tavoin toimenpiteet toteutetaan ja millaiseen tärkeysjärjestykseen ne pannaan. Tämän lisäksi hänen on tehtävä lain mukaan tutkinnanjohtajan toimivaltaan kuuluvat päätökset.

Esitutkintalain valmistelun yhteydessä käytiin myös keskustelua siitä vaihtoehdosta, että tutkintaa johtaisi syyttäjä. Hallintovaliokunta käsitteli asiaa lausunnossaan esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamisesta. Hallintovaliokunta totesi hallituksen esityksessä omaksutun mallin poliisin johtamasta esitutkinnasta olevan hyvin toimiva järjestelmä, jota ei ole syytä muuttaa. Hallintovaliokunta kuitenkin korosti lausunnossaan, että aikaisempaa tarkempi poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä säättäminen esitutkintalaissa turvaa esitutkinnassa tarvittavan syyttäjän ja poliisin erityisosaamisen yhteensovittamisen (HaVL 50/2010) ".

Poliisiammattikorkeakoulu yhtyy edellä mainittuun jo toistakymmentä vuotta sitten esitettyyn Hallintovaliokunnan näkemykseen todeten samalla, että useita hallintovaliokunnan esittämiä asioita on toteutettu poliisin ja syyttäjän yhteistyön parantamiseksi. Poliisilla on laadukkaan koulutuksensa ja työssä hankitun osaamisen kautta paras osaaminen tutkinnanjohtajana toimimiseen.

Lausunnossa viitattiin aikaisemmin tilastoihin. Suomessa Tilastokeskus ylläpitää rikos- ja pakkokeinotilastoa, joka kuvaa rikollisuutta alueittain sekä poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen käyttämiä pakkokeinoja. Tilastokeskuksen tietojen mukaan poliisi, tulli ja rajavartiolaitos käyttivät pakkokeinoja 185 900 kertaa vuonna 2023. Poliisi käytti vuonna 2023 pakkokeinoja yhteensä 180 000 kertaa, mikä on 97 % kaikista käytetyistä pakkokeinoista (Luettu Tilastokeskuksen sivuilta 5.11.2024, <https://stat.fi/julkaisu/cIn31ljuj54lr0bvz9jf7o27p>). Lisäyksenä edelliseen tilastoon todettakoon myös, että Helsingin johtokeskuksen yleisjohtajat tekivät noin 25 000 pakkokeinopäätöstä vuonna 2022.

Tutkinnanjohtajan tekemän kirjallisen pakkokeinopäätöksen toimeenpanee yleensä poliisimies, jonka tulee kirjata tekemästään toimenpiteestä erikseen pöytäkirja. Edelleen tehdystä päätöksestä ja toimenpiteestä on mahdollisuus valittaa tai kannella. Pakkokeinoasia on harvoin yksittäinen päätös vaan pääsääntöisesti se muodostaa jatkumon, missä pakkokeinon käyttöä seuraa samaan asiaan lukuisia päätöksiä ja kirjauksia, jotka usein edellyttävät neuvottelua tutkijan ja tutkinnanjohtajan välillä.

Operatiivisen poliisitoiminnan johtamisjärjestelmä toimii ympärivuorokautisesti vuoden jokaisena päivänä. Yleisjohtajien toimenkuvaan kuuluu varsin paljon esitutkinnan alkutoimiin liittyviä tutkinnanjohtotehtäviä, jossa on tehtävä nopeita ratkaisuja ja usein varsin vaivallisilla tiedoilla. Päätöksentekoon liittyy usein aikapaine. Sama korostuu myös varsinaisen tutkinnanjohtajan

tehtävässä. Tutkinnanjohtajalla on oltava toimivaltasäännösten hallinnan ohella osaamista mm. siitä, mitä vaihtoehtoja näytön hankinnassa on käsillä. Pakkokeinon käyttötilanne on osattava tunnistaa ja yleisten ja erityisten edellytysten määrittäminen vaativat monenlaista tiedonhankintaa ja asioiden yhdistämistä. Edellä on korostettu toimivaltasäännösten tuntemusta, tutkinta-taktiikkaa sekä henkilö- ja asijaohjaukseen liittyviä asioita.

Poliisi on rikosprosessin ensimmäisen vaiheen eli esitutkinnan ammattilainen. Poliisin oma johtamiskoulutus (YAMK-tutkinto) valmistaa parhaalla mahdollisella tavalla päällystötason tutkinnanjohtotehtäviin, vaikkakin kelpoisuusvaatimukset sallivat myös muun koulutuksen. Muun koulutuksen suorittaneet pyrkivät täydentämään ammatillista osaamistaan mm. tutkinnanjohtajille suunnatuissa täydennyskoulutuksissa. Poliisin oman johtamiskoulutuksen (YAMK-tutkinto) suorittaneiden osalta tälle on huomattavasti vähäisempi tarve.

Syyttäjälaitoksella on oma koulutusohjelma aloitteleville syyttäjille. Syyttäjä-laitoksen koulutus ja syyttäjien työssä hankkima kokemus tekevät heistä rikosprosessin ammattilaisia. Edelleen kokemuksen karttumisen myötä syyttäjien on mahdollista erikoistua. Poliisiammattikorkeakoulu tekee jatkuvaa yhteistyötä Syyttäjälaitoksen / Valtakunnansyyttäjän toimiston kanssa, jolla varmistetaan mm. esitutkintaan ja pakkokeinojen käyttöön liittyvä yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan syyttäjälaitos arvostaa poliisin päällystökoulutusta ja ammattitaitoa toimia tutkinnanjohtajana. Esitutkintayhteistyövalmiuksia on jo parannettu mm. syyttäjien ja tutkinnanjohtajien yhteisillä täydennyskoulutuksilla, jotka ovat liittyneet mm. päätöksentekoon.

Syyttäjien oikeustieteellinen pohjakoulutus sekä syyttäjälaitoksen oma koulutus ei Poliisiammattikorkeakoulun käsityksen mukaan tuota poliisin omaa koulutusta parempia valmiuksia toimia tutkinnanjohtajan tehtävässä. Tutkinnanjohtajana toiminen edellyttää juridiikan ohella tutkintataktisten asioiden tuntemusta sekä esimiestaitoja. Näitä ei sisälly syyttäjien pohja-/jatkokoulutukseen. Oikeusvarmuuden ja laadun varmistamiseksi tutkinnanjohtajuus vaatii onnistuakseen läsnä- ja saatavillaoloa. Tutkinnanjohtajuus koostuu siis useasta eri osatekijästä, ei pelkästään yksittäisten oikeudellisten päätösten tekemisestä. Tutkinnanjohtajan vastuulla on rajallisten henkilöresurssien käyttö ja johdettavina olevien tutkijoiden osaamisen tunteminen/hyödyntäminen. Tätä on vaikea tai lähes mahdoton toisen viranomaisen hallita ottaen huomioon, että poliisihallinto ja syyttäjälaitos ovat eri ministeriöiden alaisuudessa. Esitutkintaan liittyvää henkilöstöjohtamista on varsin vaikea toteuttaa kahden eri ministeriön virkamiesten välillä.

Voimassa oleva esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön sekä poliisin ja syyttäjälaitoksen oman ohjeistuksen tuntemus ja soveltaminen mahdollistaa parhaiten tutkinnanjohtajan ja syyttäjän välisen yhteistyön. Yhteistyö on osoittanut toimivuutensa myös rikostorjunnan kansainvälisissä yhteyksissä, joissa syyttäjän rooli korostuu entisestään.

Esitettyssä toimenpide-ehdotuksessa viitataan myös siihen, että rikosasian valmistelu syyteharkinta- ja pääkäsittelykuntoon tapahtuisi jo esitutkinnassa ja syyteharkinta nopeutuisi sen alkaessa tällöin tosiasiaa jo esitutkinnan aikana. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa jo tämän, mutta haasteena on pääsääntöisesti syyttäjien rajalliset resurssit. Parhaimmillaan poliisin tekemä tutkintasuunnitelma jalostuu esitutkintapöytäkirjan johdannoksi, jota syyttäjä pystyy hyödyntämään syyteharkinnassa. Laadukkaasti laadittua esitutkinta-pöytäkirjan johdantoa on mahdollista käyttää mm. pääkäsittelyn asiaesittelyssä. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin varmistamiseksi on syytä kiinnittää kuitenkin huomiota myös syyteharkinnan ja esitutkinnan erillisyyteen.

Tutkinnanjohtovastuun siirtyminen poliisilta syyttäjille olisi taloudellisesti kal- lis ratkaisu. Poliisin tutkinnanjohtotehtävissä toimii varovasti arvioituna aina-kin 400 päällystön edustajaa. Rajoitetuin tutkinnanjohtovalmiuksia toimivia alipäällystöviraassa olevia poliisimiehiä on vastaava määrä. Voimassa oleva yleisjohtolisenssi on noin 200 päällystoesimiehellä, joista osa on sijoitettuna Valvonta- ja hälytystoimintayksikköön ja osa Rikostorjuntayksikköön. Poliisin johto- ja tilannekeskuksissa työskentelee joka päivä noin 25 yleisjohtajaa. Helsingin ja Oulun johtokeskukset toimivat ympärivuorokautisesti.

Työryhmän toimenpide-esitys eli tutkinnanjohtajuuden siirtäminen poliisilta syyttäjille vaatisi ainakin 400 HTV-määrän lisäyksen. Tämä tuskin poistaisi nykyisen tutkinnanjohtajien töitä, mikäli esitettävä malli mukailee Ruotsissa käytössä olevaa mallia. Lisäksi syyttäjillä tulisi olla ympärivuorokautinen valmius toimia johto- ja tilannekeskuksissa, mikäli yleisjohtajien tutkinnanjohtovastuu siirtyisi syyttäjille.

Poliisi nauttii suurta luottamusta kansalaisten keskuudessa. Osittain tähän vaikuttaa mm. se, että poliisilla löytyy kyvykkyyttä selvittää rikoksia ja vaka-vien rikosepäilyjen (Esim. henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset) selvi-tysprosentit ovat olleet toistaiseksi korkeat. Poliisin ja syyttäjän välinen työn-jako on selkeä ja molemmat ymmärtävät oman roolinsa esitutkinnassa. To-teutuessaan nyt esitetty toimenpide-ehdotus romuttaisi nyt käytössä olevan ja kehitteillä operatiivisen poliisitoiminnan johtamisjärjestelmän, jossa hyö-dynnetään varsin pitkälti poliisin oman koulutuspolun käyneitä päällystön monialaosaajia. Toimenpide-ehdotus mukailee Ruotsissa käytössä olevaa tutkinnanjohtojärjestelmää. Vertaillen mallia nyt käytössä olevaan kannat-taisi selvittää tilastotietoa Ruotsin poliisin toiminnan tuloksellisuudesta (Mm. selvitysprosentit ja käytössä olevat HTV-määrät).

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

-

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

-

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

-

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

-

Ritala Marjo
Poliisiammattikorkeakoulu